

Bolivia Information Forum Bulletin

Nr. 15, juli 2010

INHOUD

1. Het tot leven brengen van de grondwet	2
2. Rechten van inheemse volken in de praktijk	4
3. VN-cijfers wijzen op een stabiele coca-productie	7
4. Tekenen van toenadering tot de Verenigde Staten?	9

*Het BIF Bulletin wordt uitgegeven door:
Bolivia Information Forum
Unit F5, 89-93 Fonthill Road
London N4 3JH
enquiries@boliviainfoforum.org.uk
www.boliviainfoforum.org.uk*

Het tot leven brengen van de grondwet

Een serie nieuwe wetten helpt in het voorzien van de middelen, waarmee de nieuwe grondwet geïmplementeerd kan worden.

Toen de leden van het nieuwe parlement, de Plurinationale Wetgevende Vergadering (PLA), hun zetels innamen in januari 2010, was hun eerste taak om een vijftal wetten goed te keuren die essentieel zijn voor het besturen van de nieuwe 'plurinationale' staat. Deze hebben hoofdzakelijk betrekking op de rechtspraak, de verkiezingsprocedures en op decentralisatie en autonomie (*Ley del Organo Judicial, Ley del Tribunal Constitucional Plurinacional, Ley del Régimen Electoral, Ley del Organo Electoral Plurinacional* en de *Ley Marco de Descentralización y Autonomías*). Volgens de nieuwe grondwet moesten deze wetten binnen zes maanden na de installatie van de PLA zijn goedgekeurd. Bij het ter perse gaan van dit document was de laatste van deze wetten, over decentralisatie en autonomie, echter nog onderwerp van stevige discussie, praktisch dag en nacht. Hij moest voor 22 juli worden goedgekeurd.

In het parlement wordt 30% van de zetels nu door vrouwen bezet en in de Senaat zelfs 47%.

De nieuw gevormde PLA bestaat uit 130 gedeputeerden, net zoals het Congres dat hij vervangt. De leden worden verkozen volgens twee procedures: of als vertegenwoordiger van een lokaal kiesdistrict of als onderdeel van de kandidatenlijst van een partij of groep die een departement vertegenwoordigt. Onder de vertegenwoordigers die na de verkiezingen van december 2009 plaatsnamen op de 130 parlementszetels, bevonden zich voor het eerst ook zeven inheemse/Afroboliviaanse mensen, verkozen in hun eigen 'speciale' kiesdistrict. De Senaat heeft 36 zetels, vier voor elk van de negen departementen.

De vertegenwoordiging in het parlement bestaat overwegend uit vertegenwoordigers van de inheemse Aymara en Quechua, die in hun gebieden de grootste bevolkingsgroep vormen, maar daarnaast ook uit leiders van de inheemse territoria in de laaglanden en vertegenwoordigers van kleinere inheemse groepen. Voor het eerst is er een Afroboliviaanse vertegenwoordiger gekozen. In het parlement wordt 30% van de zetels nu door vrouwen bezet en in de Senaat zelfs 47%.

Aan het denken over deze onderwerpen ligt iets ten grondslag wat soms 'interculturele democratie' wordt genoemd.

Enkele belangrijke onderwerpen die in de nieuwe wetten behandeld worden, zijn:

- **Verkiezingen van rechters.** De verkiezing van rechters voor het hooggerechtshof en het 'plurinationale' verkiezingsorgaan. Het parlement maakt een voorselectie van mogelijke rechterskandidaten voor het hooggerechtshof en presenteert een lijst aan het verkiezingsorgaan, die vervolgens een nationale verkiezing van mensen van deze lijst organiseert, waaraan alle stemgerechtigde burgers kunnen meedoen.
- **Vertegenwoordiging van inheemse groepen.** De verkiezing, in 'speciale kiesdistricten', van zeven vertegenwoordigers van minderheden (kleine inheemse territoria en Afroboliviaanen) voor het parlement.
- **De hervorming van het rechtssysteem.** In het nieuwe rechtssysteem hebben het nationale systeem en de inheemse rechtssystemen dezelfde status en

vertegenwoordigers van beide systemen nemen plaats in hogere rechtsorganen. Een belangrijk element dat ontbreekt is een vaststelling van de grenzen tussen de twee systemen. Er is op het moment verwarring over wanneer welk rechtssysteem geldt en dit is door sommige mensen (inheems en niet-inheems) opgevat als een aanleiding het recht in eigen hand te nemen.

- **Vrije toegang tot het rechtssysteem.** In het verleden heeft de rechtspraak mensen met geld en invloed vaak bevoordeeld. Mensen zonder die middelen hebben jaren in de gevangenis doorgebracht, zonder rechtszaak. Nu de rechtspraak voor iedereen vrij toegankelijk is, zouden zulke ongelijkheden tot het verleden moeten gaan behoren. Alle stempelverplichtingen en toeslagen zijn afgeschaft.
- **Het zuiveren van de rechterlijke macht.** Alle kandidaten voor functies in nationale rechtsorganen zullen moeten aantonen dat ze, naast het hebben van opleiding en ervaring, geen verantwoordelijke posten hebben bekleed onder vroegere dictatoriale regimes. Ook mogen ze geen natuurlijke hulpbronnen hebben geleverd aan buitenlanders. De helft van de kandidaten voor deze rechtsorganen moet uit vrouwen bestaan.
- **Autonomie en decentralisatie.** De nieuwe wet voorziet het kader voor de decentralisatie van macht naar de verschillende regio's en bevolkingsgroepen toe. Er zijn vier niveaus van gedecentraliseerde overheden: departementen (negen), regio's (waarvan één in het Chaco-gebied in het departement Tarija), gemeenten (337 op het moment) en inheemse territoria (elf, op hetzelfde niveau als de gemeenten).
- **Gecentraliseerde verantwoordelijkheden.** De centrale overheid zal een aantal functies blijven uitoefenen. Deze omvatten financieel en monetair beleid, douane, internationale handel, defensie (het leger en de politie), buitenlandse zaken, burgerschap, het vestigen van strategische staatsondernemingen, beleid op het gebied van landbezit en eigendomsrecht, de exploitatie van olie en gas, mineralen en andere strategische natuurlijke hulpbronnen, milieubeleid,

nationale belastingen, nationale planning enz..

- **Coördinatie.** De discussie over de wet op de autonomie spitste zich toe op hoe de verschillende niveaus van gedecentraliseerde overheden naast elkaar kunnen opereren, waar de coördinatie met de centrale overheid zal plaatsvinden en waar in de praktijk de verantwoordelijkheden voor bepaalde onderwerpen – zoals gezondheidszorg, onderwijs, vervoer, elektriciteit, ontwikkelingsbeleid – zullen liggen. Er heeft ook discussie plaatsgevonden over de eigenschappen van lokale parlementen.
- **Financiering.** Dit bleek een netelige kwestie. Tot op heden ontvingen departementen en gemeenten geld vanuit twee belangrijke bronnen: de nationale schatkist en (sinds 2006) de belastingen op olie en gas. De gebieden waar gas gewonnen wordt, zoals Tarija, ontvangen hierdoor veel meer geld per hoofd van de bevolking dan andere delen van het land, waardoor ongelijke ontwikkeling verder in de hand gewerkt wordt. Ondanks protesten vanuit La Paz en Santa Cruz is deze kwestie nog niet definitief opgelost.

Aan het denken over deze onderwerpen ligt iets ten grondslag wat soms 'interculturele democratie' wordt genoemd. Dat is gebaseerd op drie vormen van democratie: directe of participatiedemocratie, representatieve democratie en gemeenschapsdemocratie. Directe democratie houdt in dat burgers betrokken worden in beslissingen op beleidsgebied en toezicht houden op de verschillende uitvoerende niveaus van de overheid. Representatieve democratie betekent dat iedereen meedoet aan verkiezingen op verschillende niveaus.

Gemeenschapsdemocratie houdt zelfbestuur en het uitoefenen van collectieve rechten in.

Aangezien het gezag van de wet in Bolivia traditioneel weinig gerespecteerd wordt (niet in het minst door corruptie binnen de rechterlijke macht), moet het nieuwe juridische en bestuurlijke kader zorgen voor een duidelijke afbakening van waar de wet op van toepassing is en wie hem handhaaft.

Rechten van inheemse volken in de praktijk

Een protestmars van inheemse groepen uit de laaglanden heeft geholpen om de voorwaarden van hun autonome status te bepalen. Andere lastige kwesties zijn echter nog niet opgelost.

In juni 2010 begon de Confederación de Pueblos Indígenas de Bolivia, CIDOB, de nationale organisatie waarin vele inheemse groepen en volken uit de lage landen verenigd zijn, een mars naar Santa Cruz toe om zo bewustzijn te creëren en druk op de overheid uit te oefenen om naar zijn eisen te luisteren. Deze zijn gerelateerd aan drie onderwerpen:

- Het aantal speciale kiesdistricten dat gecreëerd is voor kleine, inheemse volken. Inheemse groepen streefden oorspronkelijk naar achttien zetels, maar tijdens de onderhandelingen met de oppositie over de nieuwe grondwet is dit aantal teruggebracht naar slechts zeven.

Zo is in de Koolwaterstofwet en de grondwet het recht van inheemse volken om geraadpleegd te worden vastgelegd, maar moet nog opgehelderd worden hoe dit in de in de praktijk werkt.

- De aard en eigenschappen van de inheemse, gedecentraliseerde overheid. Er is een aantal onopgeloste kwesties. Kan de zeggenschap van autonome inheemse overheden zich uitstrekken over twee of meer departementen, net zoals sommige van hun territoria dat doen? Door wie worden ze gefinancierd (uit nationale of departementale

bronnen)? Hoe verloopt de goedkeuring van de statuten van deze overheden: volgens hun eigen manieren van besluiten nemen of door middel van een referendum onder de gehele populatie (zoals bepaald in de grondwet)?

- Het recht om geraadpleegd te worden over maatregelen die inheemse volken aangaan, in het bijzonder in het geval natuurlijke hulpbronnen worden gevonden in hun territorium. Zo is in de Koolwaterstofwet en de grondwet het recht van inheemse volken om geraadpleegd te worden vastgelegd, maar moet nog opgehelderd worden hoe dit in de in de praktijk werkt.

Vanuit het perspectief van de overheid

Het economisch beleid van de regering van Morales heeft zich toegelegd op een herverdeling van de opbrengsten die worden verkregen door belastingen op olie, gas en mijnbouw.

Het economisch beleid van de regering van Morales heeft zich toegelegd op een herverdeling van de opbrengsten die worden verkregen door belastingen op olie, gas en mijnbouw.

De in mei 2005 goedgekeurde Koolwaterstofwet (nog voor Morales tot president verkozen werd) stelde het kader vast voor de exploitatie van olie en gas. Het was aan de nieuwe regering om de wet uit te voeren en een jaar later was de winning van olie en gas genationaliseerd, werd opnieuw

onderhandeld over contracten met oliemaatschappijen en werden belastingen verhoogd van 18% naar 50% van de bruto productiewaarde. Departementale en gemeentelijke overheden profiteerden hier, samen met universiteiten, het meest van. Zij zagen hun budgetten meerdere malen verhoogd worden. Fondsen van de centrale overheid werden gebruikt voor het financieren van een serie toelagen, onder meer voor basisschoolkinderen, zwangere moeders en hun kinderen en mensen ouder dan 60 jaar, waarvan de meerderheid in het geheel geen staatspensioen had. Hoewel de bedragen relatief klein zijn, zijn ze belangrijk voor families die van zeer weinig rond moeten komen. Toch leeft nog altijd bijna 33% van de bevolking in extreme armoede (met een inkomen van minder dan \$1 per dag).

In 2006 besteedde de regering ook veel aandacht aan het schrijven van de nieuwe grondwet. Hierbij werd gestreefd naar landelijke participatie vanuit alle lagen van de bevolking, inclusief inheemse volken. In een wat afgezwakte vorm, als gevolg van onderhandelingen met de oppositie, werd de grondwet in een nationaal referendum in januari 2009 goedgekeurd door meer dan 61% van de bevolking.

Botsende standpunten?

Na maanden van overleg tussen inheemse groeperingen en leden van de regering kwamen in juni meningsverschillen naar boven. De kwestie werd nog urgenter, doordat het parlement aanstuurde op een snelle goedkeuring – binnen zes maanden nadat het geïnstalleerd was – van vijf wetten die als essentieel werden beschouwd voor het besturen van de nieuwe ‘plurinationale’ staat. Deze besloegen zaken als de wijze waarop kiezers vertegenwoordigd worden en decentralisatie en autonomie, beiden onderwerpen die relevant zijn voor inheemse groeperingen.

CIDOB en andere betrokkenen bij de protestmars vroegen om respect voor hun rechten, met name op zelfbeschikking, de kern van hun standpunt. Zij bekritiseerden het gebrek aan sociale participatie in de ontwikkeling van de nieuwe wetten. Gewoonlijk houdt CIDOB enige afstand tussen zichzelf en de overheid.

CIDOB en andere betrokkenen bij de protestmars vroegen om respect voor hun rechten, met name zelfbeschikking

Leden van de regering zagen de mars echter als een ondermijning van de grondwet, waarmee de oost-west alliantie van sociale bewegingen die de overheid steunt (het Pacto de Unidad), op de proef werd gesteld. De regering stelde vragen bij de al gunstige vertegenwoordiging van inheemse volken. Een onderliggende angst leek mee te spelen dat CIDOB probeerde het raadplegen over natuurlijke hulpbronnen bindend te maken; voor de regering betekende dit het op het spel zetten van nationale belangen en beleidsplannen.

Organisaties die de regering steunen, zoals de cocatelers (*cocaleros*) en boerenorganisaties (CSUTCB, Interculturales-Colonizadores) bekritiseerden CIDOB en beschuldigden het van het breken van het Pacto de Unidad.

In een poging de mars in diskrediet te brengen en het effect ervan af te zwakken, wezen sommige regeringsleden op NGO's die banden hadden met CIDOB en gefinancierd werden door de Amerikaanse hulporganisatie USAID. De beschuldigingen tegen de NGO's, waaronder CEJIS – een prestigieuze organisatie die zich al drie decennia inzet voor de mensenrechten in Oost-Bolivia – waren ongefundeerd.

Sommigen vonden dat de regering zich niet hard genoeg voor verandering inzette, vooral gezien het feit dat de MAS (de partij van Morales) een tweederde meerderheid in het parlement heeft en daarom de macht heeft om wetten te herzien ten gunste van inheemse volken. Dit bewees volgens hen het ontbreken van de wil (of capaciteit) om de ‘koloniale’ staat die men geërfd heeft van opeenvolgende regeringen die slechts een elite vertegenwoordigden, te transformeren.

Overeenkomst

Drie MAS-senators uit Santa Cruz, Cochabamba en Beni – Gabriela Montaña,

Adolfo Mendoza en Freddy Bersatti – speelden een belangrijke rol in het doorbreken van de patstelling. Op 4 juli kwam men tot een overeenkomst, waarin werd gespecificeerd dat:

- De inheemse gedecentraliseerde overheden (in eerste instantie twaalf gemeenten) zullen worden gefinancierd vanuit de nationale schatkist (en niet vanuit de departementsoverheden), om zo het gevaar van politieke inmenging door departementsoverheden te vermijden. Daar bovenop zullen speciale fondsen vrijgemaakt worden ten behoeve van inheemse lokale overheden.
- Inheemse autonome gebieden overschrijden geen departementsgrenzen.
- Statuten zullen lokaal goedgekeurd worden door de inheemse volken, volgens hun eigen gebruiken, waarna ze geratificeerd moeten worden door een referendum voor alle mensen (inheems en niet-inheems) die in het desbetreffende gebied wonen. Eén van de voorwaarden voor het hebben van een inheemse, autonome regering is dat de bevolking uit ten minste 1000 mensen moet bestaan.

Zo wonnen het compromis en concrete oplossingen het pleit, waardoor werd aangetoond dat kwesties als deze opgelost kunnen worden door vrij simpele overeenkomsten.

Zo wonnen het compromis en concrete oplossingen het pleit, waardoor werd aangetoond dat kwesties als deze opgelost kunnen worden door vrij simpele overeenkomsten. Deze dialoog is een proef voor wat waarschijnlijk een centraal punt in toekomstige discussies zal vormen: de participatie van inheemse groeperingen door middel van raadplegingen (en het delen in de winst) als het gaat om de exploitatie van natuurlijke hulpbronnen. Misschien is een aantal waardevolle lessen geleerd.

VN-cijfers wijzen op een stabiele cocaproductie

De nieuwste cijfers van het VN-Bureau voor Drugs en Criminaliteit (UNODC) laten slechts een lichte toename van Bolivia's cocaproductie zien in 2009. Dit contrasteert met de meer alarmerende cijfers van bronnen van de Amerikaanse overheid.

Volgens de UNODC, de belangrijkste multilaterale instantie voor het meten van ontwikkelingen in vraag naar en aanbod van drugs wereldwijd, was het aantal hectares beplant met coca in 2009 30.900, een toename van 1% ten opzichte van 2008. Ter vergelijking: het oppervlak van cocaplantages in Peru nam met 7% toe naar net iets onder 60.000 hectare, bijna twee keer zo veel als Bolivia. De toename in Peru lijkt het gevolg te zijn van de druk op de productie in Colombia. Het totaal aantal hectare cocaplantages in Colombia wordt geschat op 68.000, een afname van 16% ten opzichte van 2008. Uitgaande van deze ontwikkelingen, wordt verwacht dat Peru in de komende jaren weer zijn oude positie van grootse aanbieder van coca ter wereld in zal nemen.

De nieuwste cijfers weerspreken dan ook het idee dat onder Morales de cocateelt ongebreideld groeit.

Onder Evo Morales is Bolivia's beleid ten opzichte van de cocateelt geweest om de controle op de gebieden die door individuele boeren bewerkt worden, op te voeren, hun aantal te beperken, maar geen volledige stopzetting na te streven, zoals onder vorige regeringen gebeurde. De regering heeft onderhandeld over productielimieten met verschillende federaties van cocaboeren in de belangrijkste productiegebieden, de Yungas van La Paz en de Chapare in Cochabamba. Ook zoekt de regering naar

alternatieve verwerkingsmogelijkheden voor coca.

De nieuwste cijfers weerspreken dan ook het idee dat onder Morales de cocateelt ongebreideld groeit. Natuurlijk is het aantal hectares een zeer onnauwkeurige methode om de productie te meten – hij houdt geen rekening met opbrengsten en het alkaloïdegehalte van de bladeren – maar ze maken een ruwe schatting van wat er gebeurt mogelijk. De VN-cijfers worden algemeen beschouwd als betrouwbaarder dan die van de Amerikaanse overheidsinstanties. Volgens het International Narcotics Control Strategy Report van 2010 nam het aantal hectare cocaplantages toe van 32.000 in 2008 naar 35.000 in 2010.

De UNODC is in zijn rapport openhartig over de tekortkomingen van de gebruikte methodologie voor het berekenen van de hoeveelheid cocaïne die gemaakt is van de geschatte cacaoogst. Het maakt geen schattingen van de cocaïneproductie in Bolivia en Peru in 2009, alhoewel het opmerkt dat de cocaïnevoorraad op de wereldmarkt tamelijk stabiel gebleven is. De schattingen van de productie van droge cocabladeren gaan uit van een kleine toename in Bolivia en een behoorlijk grote in Peru.

De Boliviaanse overheid zette in op het beëindigen van de cocaïneproductie- en handel.

Statistieken van de stopzetting van cocateelt lijken erop te wijzen dat het aantal hectare opgedoekte plantagegrond in Bolivia in 2009 met 6.341 hectare iets gestegen was, maar grofweg in lijn met eerdere jaren sinds 2004. In Peru daalde het cijfer licht. In zowel Bolivia als Peru gebeurt het opdoeken van plantages handmatig. Alleen in Colombia staat de wet

toe om cocaplantages vanuit de lucht te besproeien met onkruidverdelgers, waarbij ook ernstige schade wordt toegebracht aan andere gewassen.

De hoeveelheden in beslag genomen cocaïne zijn de laatste jaren substantieel gegroeid in veel Latijns-Amerikaanse landen. De hoeveelheid in beslag genomen cocaïne in Bolivia was in 2008 met 62% toegenomen. Van het jaar erna zijn geen cijfers bekend. De Boliviaanse overheid zette in op het beëindigen van de cocaïneproductie- en handel. Onofficiële bronnen lijken er echter op te wijzen dat een steeds grotere hoeveelheid cocaïne in Bolivia en Peru geproduceerd wordt, omdat drugsmafia's alternatieven zoeken voor productie in Colombia. Inbeslagnames van 'Peruviaanse' cocaïne zijn gewoner geworden. Het is dan ook onduidelijk of de hogere in beslag genomen hoeveelheden duiden op hogere productieaantallen of een intensivering van anti-drugsactiviteiten door de overheid (of van beiden iets).

Tekenen van toenadering tot de Verenigde Staten?

Een kort bezoek van Arturo Valenzuela, de Amerikaanse staatssecretaris van buitenlandse zaken voor het westelijk halfrond, aan La Paz begin juni werd algemeen gezien als een teken van Washingtons interesse in het normaliseren van de diplomatieke betrekkingen met Bolivia. De betrekkingen op ambassadeursniveau werden in september 2008 verbroken, nadat Bolivia eerst de Amerikaanse ambassadeur Philip Goldberg had uitgezet en de VS vervolgens de Boliviaanse ambassadeur Gustavo Guzmán de deur wezen.

Volgens David Choquehuanca, de Boliviaanse minister van buitenlandse zaken, duidde het bezoek van Valenzuela feitelijk op een overeenkomst tussen de twee regeringen over een conceptakkoord. Dit was een eis van de Boliviaanse autoriteiten. Het akkoord zou het volledige scala aan betrekkingen tussen de twee regeringen specificeren door het uiteenzetten van de voorwaarden waaronder diplomaten en andere stafmedewerkers hun werk kunnen doen. Eén van de obstakels voor zo'n concept-overeenkomst was blijkbaar de rol en de taken van USAID in Bolivia. Bolivia is erg gevoelig voor de activiteiten van USAID en zijn staf en wil daar meer controle over hebben.

Eén van de obstakels voor zo'n concept-overeenkomst was blijkbaar de rol en de taken van USAID in Bolivia.

De omstandigheden van de uitwijzing van Goldberg uit Bolivia voedden de zorg dat Amerikaans personeel bij hun werk in Bolivia de gedragsregels voor diplomaten breekt. Goldberg was gezien (en gefotografeerd) in

het gezelschap van Rubén Costas, gouverneur van het departement Santa Cruz, in een tijd dat Costas een prominente figuur was binnen bewegingen in de oostelijke departementen van Bolivia die zichzelf autonoom wilden verklaren van de centrale overheid in La Paz. Na de uitwijzing van Goldberg, beval de Boliviaanse regering ook het vertrek van beambten van de Drug Enforcement Administration (DEA) en uitwijzing van een andere diplomaat van de Amerikaanse ambassade in La Paz.

Het vertrek van Guzman uit Washington liet de Boliviaanse ambassade daar achter in een zwakke uitgangspositie voor het verdedigen van Boliviaanse belangen. De ambassade in Washington moet tegenwicht bieden aan de invloed die figuren uit de Boliviaanse oppositie daar uitoefenen in kringen van beleidsmakers. De meeste invloedrijke hiervan is waarschijnlijk Gonzalo Sánchez de Lozada, de president die in oktober 2003 gedwongen werd op te stappen en toen zijn toevlucht zocht in de Verenigde Staten. De relaties van Sánchez de Lozada bezetten sleutelposities bij de overheid. De nieuwe assistent van het hoofd van USAID, met de verantwoordelijkheid voor Latijns-Amerika, Mark Feierstein, hielp in 2002 mee met de verkiezingscampagne van Sánchez de Lozada.

De ambassade in Washington moet tegenwicht bieden aan de invloed die figuren uit de Boliviaanse oppositie uitoefenen in kringen van beleidsmakers.

Er blijven zich echter schermutselingen voordoen. Onlangs werd gesuggereerd dat USAID achter de schermen betrokken zou

zijn bij een conflict tussen twee groepen in Caranavi-Palos Blancos over de situering van een vruchtensaproject en ook bij de financiering van de recente CIDOB-mars. Op 8 juli verklaarde de vereniging van burgemeesters van het departement Pando, Pando 'een Amazone-territorium vrij van invloed van de USAID', waarbij een groot aantal door USAID gefinancierde natuurbeschermingsorganisaties gevraagd werd het gebied te verlaten. Op hun beurt spraken Amerikaanse vertegenwoordigers van de subcommissie van het Pilot Programme on Climate Resilience hun ernstige bedenkingen bij het financieren van een Boliviaans project uit, gezien Bolivia's verzet tegen het Akkoord van Kopenhagen (hoewel ze het voorstel dat in behandeling was niet tegengewerkt hebben).

Het blijft onduidelijk of de impasse op ambassadeursniveau doorbroken zal worden door de nieuwe afspraken die door beide zijden gemaakt zijn. Hoewel toenadering tot Bolivia in Washington tegenstanders kent, blijft het abnormaal dat de Verenigde Staten geen normale diplomatieke betrekkingen hebben met een land als Bolivia. Valenzuela lijkt dat in te zien. Het beperkt de mogelijkheden van de Amerikaanse ambassade in La Paz om te staan voor wat men beschouwt als haar 'legitieme' belangen. Zoals het voorbeeld van USAID laat zien, blijven er echter moeilijkheden bestaan.